

# Un resum: La crisi de l'Antic Règim

## Resum

El període comprès entre el regnat de Carles IV i la mort de Ferran VII marca la desintegració definitiva de l'Antic Règim a Espanya. Aquesta etapa es caracteritza per una profunda inestabilitat política, un conflicte bèl·lic devastador i una lluita constant entre l'absolutisme monàrquic i les emergents forces liberals. La crisi va començar amb la fallida política exterior de Carles IV i el seu ministre Manuel Godoy, que va subordinar Espanya als interessos napoleònics, culminant en la invasió francesa de 1808. Aquest fet va provocar la Guerra del Francès, un conflicte que va actuar com a catalitzador per a la primera revolució liberal espanyola, materialitzada en les Corts de Cadis i la Constitució de 1812.

El retorn de Ferran VII ("el Desitjat") el 1814 va suposar una abrupta restauració de l'absolutisme i una repressió ferotge contra els liberals. No obstant això, les idees liberals van persistir i, a través d'un pronunciament militar liderat per Rafael de Riego, van aconseguir imposar-se durant el Trienni Liberal (1820-1823), un breu període de reformes constitucionals. La intervenció de la Santa Aliança, mitjançant l'exèrcit francès dels "Cent Mil Fills de Sant Lluís", va restaurar per segona vegada el poder absolut de Ferran VII, donant pas a la "Dècada Ominosa" (1823-1833), una etapa de repressió extrema i crisi econòmica irresoluble.

Finalment, el conflicte successori generat per la derogació de la Llei Sàlica per part de Ferran VII per assegurar el tron a la seva filla Isabel, en detriment del seu germà Carles Maria Isidre, va dividir el país. La regent Maria Cristina es va veure obligada a buscar suport en els liberals moderats, segellant la transició inevitable cap a un estat liberal i desencadenant la Primera Guerra Carlina a la mort del monarca.

## Anàlisi detallada del Període

### Preludi de la Crisi: El Regnat de Carles IV (1788-1808)

El regnat de Carles IV va estar marcat per la influència de la Revolució Francesa i la gestió del seu ministre, Manuel Godoy. La por al "contagi" revolucionari va portar Espanya a enfrontar-se a França.

- **Guerra de la Convenció (1793-1795):** Espanya es va unir a l'aliança europea contra la França revolucionària. La derrota de les tropes espanyoles va forçar la signatura de la **Pau de Basilea**.

- **Aliança amb França:** Després de la derrota, Godoy va canviar de rumb i es va aliar amb Napoleó Bonaparte. Aquesta aliança va portar a la "guerra de les taronges" contra Portugal (1801) i a la desastrosa **derrota naval de Trafalgar** (1805), que va suposar la pèrdua irreparable de la flota espanyola i va dificultar la defensa de les colònies americanes.

- **Tractat de Fontainebleau (1807):** Godoy va autoritzar l'entrada de tropes napoleòniques a Espanya amb el pretext d'envair Portugal, principal aliat de Gran Bretanya.

- **Motí d'Aranjuez (1808):** El profund descontentament social per la crisi econòmica, la presència de tropes franceses i la mala gestió política va esclatar en un aixecament popular. Impulsat per partidaris del príncep Ferran, el motí va provocar la destitució de Godoy i l'abdicació de Carles IV en favor del seu fill, **Ferran VII**.

- **Abdicacions de Baiona (1808):** Napoleó va aprofitar la crisi dinàstica per convocar pare i fill a Baiona, on va forçar la renúncia de tots dos a la corona espanyola. Acte seguit, va nomenar el seu germà, **Josep I Bonaparte**, com a nou rei d'Espanya. Aquest va iniciar reformes liberals amb el suport d'un grup de liberals espanyols coneguts com a **afrancesats**.

## La Guerra del Francès (1808-1814)

La imposició de Josep I va desencadenar una rebel·lió popular que va donar lloc a la Guerra de la Independència Espanyola.

- **L'aixecament del 2 de maig de 1808:** La revolta popular a Madrid contra les tropes franceses, arran de l'intent de traslladar la resta de la família reial fora del país, va marcar l'inici del conflicte. La repressió brutal per part de les forces de Murat, immortalitzada per Goya, va estendre la insurrecció per tot el territori.

- **Paper de l'Església:** El baix clergat va ser un agent mobilitzador clau, presentant l'aixecament com una "croada" en defensa de la religió i la tradició, transformant revoltes aïllades en una escomesa general contra els invasors.

## Fases de la Guerra:

1. **Resistència popular (1808):** Les tropes franceses van trobar una resistència inesperada en setges a ciutats com Girona i Saragossa. La **derrota francesa a la batalla de Bailèn** (juliol de 1808) va impedir la conquesta d'Andalusia i va forçar Josep I a abandonar Madrid temporalment.

2. **Ocupació francesa (1808-1812):** Napoleó va intervenir personalment amb un exèrcit de 250.000 homes, aconseguint un domini teòric de gairebé tota la península. La resistència espanyola es va organitzar principalment a través de la **guerrilla**.

3. **Derrota napoleònica (1812-1814):** La campanya de Napoleó a Rússia el 1812 va obligar a retirar tropes d'Espanya. Aquest fet va ser aprofitat per les forces espanyoles, britàniques (liderades pel general Wellington) i la guerrilla. La victòria a la **batalla d'Arapiles** (juliol de 1812) va ser decisiva. El 1813 es va signar el **Tractat de Valençay**, pel qual Napoleó retirava les seves tropes i reconeixia Ferran VII com a rei d'Espanya.

## Conseqüències:

- **Demogràfiques:** Alta mortalitat i caiguda de la natalitat.

- **Econòmiques:** Destrucció d'infraestructures, disminució de la producció agrària, col·lapse de la indústria i el comerç.

- **Financeres:** El deute públic es va tornar inassumible. El 1815, el dèficit públic era vint vegades superior als ingressos de l'Estat, agreujat per l'inici de la independència de les colònies americanes.

## L'Experiment Liberal: Les Corts de Cadis i la Constitució de 1812

El buit de poder generat per les abdicacions de Baiona va propiciar l'organització de Juntres locals i provincials, coordinades per una Junta Suprema Central. Aquesta va ser reemplaçada per una regència que va convocar Corts a Cadis, l'únic territori no ocupat.

- **Les Corts:** Reunides per primera vegada el 24 de setembre de 1810, estaven formades per uns 300 diputats de diversa procedència (eclesiàstics, nobles, advocats, militars, comerciants). Van establir que la **sobirania nacional residia en les Corts**, representades en una única Assemblea on cada vot tenia el mateix pes.

## La Constitució de 1812 ("La Pepa"): (vegeu esquema de la constitució)

- Va ser la primera constitució política de la monarquia espanyola, promulgada el 19 de març de 1812.

- Establia la **sobirania nacional**, un govern de **monarquia moderada hereditària** i la **divisió de poders**:

- **Legislatiu:** Corts unicamerals amb el rei.

- **Executiu:** El rei, inviolable i irresponsable, amb dret de veto limitat.
- **Judicial:** Tribunals.
- El sufragi era limitat i indirecte.
- Declarava la **religió catòlica com a única religió oficial** de l'estat.

### Legislació Reformista:

Les Corts van aprovar un conjunt de lleis per desmantellar l'Antic Règim:

- **Abolició dels senyorijs jurisdiccionalis**, passant tots els ciutadans a la jurisdicció de l'Estat.
- **Supressió dels *mayorazgos*** (limitada a rendes inferiors a 3.000 ducats).
- **Desamortització** de béns eclesiàstics (expropiació i venda de béns de convents).
- **Llibertat de contractació, treball, comerç i impremta** (aquesta última, condicionada).
- **Supressió dels gremis** i de les duanes internes.
- **Abolició del Tribunal de la Inquisició.**

Malgrat el seu caràcter avançat, la situació bèl·lica va impedir l'aplicació efectiva d'aquesta legislació.

### La Restauració Absolutista (1814-1820)

El retorn de Ferran VII el març de 1814 va plantejar un dilema: acceptar la monarquia constitucional o restaurar l'absolutisme.

- **El Manifest dels Perses:** Un grup de 69 diputats absolutistes va presentar aquest document al rei, instant-lo a derogar la Constitució i restaurar l'Antic Règim.
- **El Decret de València (4 de maig de 1814):** Conscient del seu suport popular i de la debilitat dels liberals, Ferran VII va signar aquest decret, anul·lant la Constitució de 1812 i tota l'obra legislativa de Cadis.
- **Restauració de l'Antic Règim:** Es van restablir institucions com els senyorijs, els gremis i la Inquisició. L'Església va recuperar els seus privilegis.
- **Repressió:** Es va iniciar una dura persecució contra liberals i afrancesats, amb detencions, assassinats i exilis massius.
- **Crisi i Oposició:** El govern absolutista va ser incapaç de solucionar la greu crisi financera, agreujada per la pèrdua de les colònies americanes. L'oposició liberal es va reorganitzar en la clandestinitat (societats secretes) i a través de **pronunciaments militars** (Espoz y Mina, Porlier), tot i que inicialment van fracassar.

### El Trienni Liberal (1820-1823)

L'1 de gener de 1820, el pronunciament del coronel **Rafael de Riego** a Cabezas de San Juan (Sevilla) va triomfar, obligant Ferran VII a jurar la Constitució de 1812 el 10 de març.

- **Obra Legislativa:** Les noves Corts liberals van restaurar gran part de les reformes de Cadis, com la desamortització eclesiàstica, l'abolició del règim senyorial i la liberalització de la indústria i el comerç. Es va crear la **Milícia Nacional**, un cos de voluntaris liberals armats per defensar el règim.
- **Divisió del Liberalisme:** Aviat van sorgir tensions internes que van dividir els liberals en dues faccions:
  - **Moderats (*doceañistas*):** Partidaris de reformes limitades i d'un equilibri entre llibertat i ordre. El seu líder era Martínez de la Rosa.

- **Exaltats:** Defensors de reformes radicals, favorables a les classes mitjanes i populars, i fidels a la Constitució de 1812 sense modificacions.

- **Oposició Absolutista i Intervenció Exterior:** Ferran VII va conspirar des del principi contra el govern, buscant ajuda a les potències absolutistes europees. El 1822 va sorgir la **Regència d'Urgell** a Catalunya com a govern absolutista alternatiu. Al Congrés de Verona, la Santa Aliança va decidir intervenir.

- **Fi del Trienni:** El 7 d'abril de 1823, un exèrcit francès conegut com els "**Cent Mil Fills de Sant Lluís**" va envair Espanya. Les forces liberals, afeblides per les divisions internes, es van desintegrar ràpidament. L'1 d'octubre de 1823, Ferran VII va ser alliberat i va restaurar el seu poder absolut.

### La Dècada Ominosa (1823-1833)

Aquest període es va caracteritzar per ser la segona i definitiva restauració de l'absolutisme, marcada per una repressió extrema i la crisi final de l'Antic Règim.

- **Repressió Antiliberal:** Es va anul·lar tota la legislació del Trienni i es va desfermar una repressió brutal. Figures com Rafael del Riego i "el Empecinado" van ser executades. Es calcula que unes 30.000 persones van ser executades i 20.000 empresonades.

- **Problemes Econòmics:** La crisi de la Hisenda, sense els ingressos de les colònies, era insostenible. Això va forçar el rei a adoptar reformes moderades i a col·laborar amb la burgesia financera i industrial. El ministre d'Hisenda, **López Ballesteros**, va establir el primer pressupost general de l'estat i un aranzel proteccionista per a les manufactures catalanes.

- **Oposició Ultraabsolutista:** Els sectors més reaccionaris (*apostòlics*) consideraven el rei massa indulgent, sobretot per no haver restablert la Inquisició. Aquesta oposició va culminar en la **Guerra dels Malcontents** (1827) a Catalunya, una insurrecció absolutista radical que va haver de ser sufocada pel mateix rei. Aquests sectors es van anar agrupant al voltant del germà del rei, Carles Maria Isidre.

### El Conflicte Successori

La qüestió successòria va ser el detonant final que va dividir els defensors de l'Antic Règim i va precipitar la transició al liberalisme.

- **La Llei Sàlica i la Pragmàtica Sanció:** La Llei Sàlica, implantada per Felip V, impedia a les dones accedir al tron. Ferran VII, després del seu quart matrimoni amb Maria Cristina de Nàpols i el naixement de la seva filla **Isabel** (1830), va promulgar la **Pragmàtica Sanció**, que derogava aquesta llei i convertia Isabel en la seva hereva.

### • La Formació dels Bàndols:

- **Carlins:** Els sectors absolutistes més intransigents (*apostòlics*) van rebutjar la Pragmàtica Sanció i van donar suport a les aspiracions al tron de **Carles Maria Isidre**, germà del rei.

- **Isabelins o Cristins:** La reina Maria Cristina, per assegurar el tron per a la seva filla, es va veure obligada a buscar el suport dels liberals moderats, oferint-los una amnistia i participació en el futur govern.

- **La Mort del Rei (1833):** La mort de Ferran VII va fer esclatar el conflicte. Carles Maria Isidre es va autoproclamar rei, donant inici a la **Primera Guerra Carlina**, una guerra civil que enfrontaria els defensors de l'absolutisme i els furs tradicionals contra els partidaris d'un estat liberal i centralitzat.